

Beszámoló a katowicei World Urban Forumról (2022. június 26. - 30.) az okos város megoldások perspektívájából

Farkas Sára¹

Összefoglalás

Vajon léteznek emberközpontú megoldások a városok fejlődését és működését szolgáló info-kommunikációs technológia terén? Az idén 11. alkalommal megrendezett World Urban Forum (2022. június 26. - 30., Lengyelország, Katowice) szakértői az ENSZ 2030-ra kijelölt fenntartható fejlődési céljait (Sustainable Development Goals - SDGs) szolgálva, többek között ezen lehetőségeket is számba vették. Jelen cikk célja, hogy röviden, 7 pontban listázva összefoglalja az eseményen részt vett felszólalók álláspontját a technológia által ajánlott városfejlesztési lehetőségekről, az emberközpontú okosváros (smart city) megközelítés alkalmazásáról (people friendly smart cities), valamint a térségek fejlődésében érdekelt szereplők digitális összekapcsolódásáról.

1. Bevezetés

Isaac Asimov Acélbarlangok című kötetében a 30. századbeli New Yorkot és a kor emberét két gyökeresen eltérő kultúrájú csoportként ábrázolja. A földlakók mesterséges burokkal körbezárt, a külvilágtól teljesen elszigetelt, zsúfolt nagyvárosokban koncentrálnak, ahol az élelmiszert is szervetlen anyagokból, szintetikus módon állítják elő, és akik elképzelhetetlennek tartják már a gondolatát is annak, hogy valaha a szabad ég alá lépjenek. A robotok alkalmazását ellenzik, féltve munkahelyeiket, emiatt pedig technikailag egyre inkább lemaradnak az űrlakóktól. Utóbbi népcsoport egyéb bolygókon a robotok segítségével a földiek számára rendkívüli luxusban élnek, azonban kultúrájuk és demográfiai tartalékjaik apadnak, a földlakók bevándorlásától ugyanis tartanak, melynek hátterében az általuk esetlegesen behurcolt, az űrlakók világaiban már ismeretlenné vált betegségek állnak.

Asimov világában a technológiai fejlődés és a földi környezet életteretlenségéből fakadó társadalmi feszültségek jelentősen előre haladtak, de vajon léteznek-e emberközpontú megoldások a városok fejlődését és működését szolgáló info-kommunikációs technológia terén? Az idén 11. alkalommal megrendezett World Urban Forum (2022. június 26. - 30., Lengyelország, Katowice) szakértői az ENSZ 2030-ra kijelölt fenntartható fejlődési céljait (Sustainable Development Goals - SDGs) szolgálva, többek között ezen lehetőségeket is számba vették. Jelen cikk célja, hogy röviden, 7 pontba szedve összefoglalja az eseményen részt vett felszólalók álláspontját a technológia által ajánlott városfejlesztési lehetőségekről, az emberközpontú okosváros (smart city) megközelítés alkalmazásáról (people friendly smart cities), valamint a térségek fejlődésében érdekelt szereplők digitális összekapcsolódásáról.

¹ NJE – MNB Tudásközpont, Gazdaságföldrajzi és Településmarketing Központ

2. Amiben mindenki egyetért

Az okosvárosok tárgyában megrendezett, WUF-on történt beszélgetések és előadások keretében összességében a résztvevők és szakértők, illetve döntéshozók a következő pontokban értettek egyet, illetve e fejlesztési pontokra, azok elsődlegességére több alkalommal is felhívták a figyelmet:

1. A digitális egymásrautaltság korában élünk

A digitális egymásrautaltság korában élünk, mely a térségek fejlődésében érdekelt szereplők összekapcsolódására hatványozottan igaz. E kijelentés megalapozásához az ENSZ keretében a digitális összekapcsolódás erősítésének alapdokumentumára az úgynevezett digitális kooperációs jelentés (The Age of Digital Interdependence) megállapításait számos alkalommal citálták a szerzők. A jelentés egyik legsürgetőbb ajánlása, hogy a dinamikusan fejlődő világunknak sürgősen javítani kell a digitális együttműködést, továbbá, hogy a digitális kölcsönös függőség korában e digitális összekapcsolódásokban a területiséget is kezelni kell, illetve minél inkább lokalizálni, lokális alapokra helyezni azokat. Ez elsősorban fejlesztési céllal a helyi szereplők digitális úton való összekapcsolódásának ösztönzését jelenti. A jelentés ugyanakkor kiemeli, hogy a digitális technológiák alkalmazása által teremtett növekvő lehetőségekkel párhuzamosan súlyos visszaélések és nem szándékolt következmények is történnek.

A digitális fejlődéssel járó exponenciálisan növekvő haszonlehetőségek és a digitális szakadékok párhuzamosan léteznek. Senkit sem hagyva magára, felzárkóztatási jelleggel, az ENSZ célja, hogy a digitális technológia hozzájáruljon a fenntartható fejlődési célok (SDGs) megvalósításához. A digitális együttműködések ösztönzéséhez és a digitális szakadék csökkentéséhez etekintetben olyan szakpolitikai keretek kialakítására hívja fel a figyelmet a jelentés, mely a gazdasági és társadalmi befogadást célzottan és közvetlenül támogatja, hangsúlyozza, hogy a hagyományosan marginalizált csoportok bevonására különleges erőfeszítések irányuljanak, továbbá jelentős beruházások történjenek mind a humán tőkébe, mind az infrastruktúrába. A felzárkóztatási intézkedések keretében e szakpolitikáknak foglalkoznia kell például a pénzügyi integrációval, ideértve a mobilpénzt, a digitális azonositást és az e-kereskedelmet, az internethez való megfizethető és érdemi hozzáféréssel, a digitális közjavakkal, az oktatás jövőjével, valamint a regionális és globális gazdaságpolitikai együttműködések szükségességével. A digitális inkluzivitáshoz pedig megfelelő mérőszámokat kell rendelni.

2. A híd szerepe az önkormányzatoké

A digitalizáció korában az önkormányzatok hídszerepe (szereplők összekapcsolása) és tanácsadó jellege minden korábbinál nagyobb jelentőségűvé válik. Szintén kiemelkedő funkciója a helyi önkormányzatoknak, hogy érzékenyítő hatással bírnak a polgárok felé a különböző tématerületekkel, illetve kihívásokkal kapcsolatban, különös tekintettel a klímaváltozásra és technológiai fejlődésre.

3. Első lépés: szakpolitikai keretek megalkotása

A városok okosmegoldásainak alkalmazásához az önkormányzatok részéről elsődlegesen szakpolitikai keretet kell alkotni, mely egyértelműen és átlátható módon tisztázza ezen alkalmazások etikáját, valamint azt, hogy a begyűjtött információk pontosan hogyan, illetve

milyen módon fogják javítani a térség közszolgáltatásainak minőségét és a helyiek életszínvonalát. Ezzel párhuzamosan adatfelhasználási elveket és eljárásrendeket is tartalmazó világos szabályok lefektetése is szükséges (különös tekintettel például az arcfelismerő technológiák alkalmazására vagy nem alkalmazására egy városban vagy a mesterséges intelligencia alkalmazásának szabályozási kereteire).

4. Második lépés: részlet szabályok megalkotása és sérülékenység csökkentése

Megfelelő közbeszerzési szabályokat kell létrehozni, hogy a helyi önkormányzatok technológiai vállalatoknak való kiszolgáltatottsága minél alacsonyabb szintű legyen. Mindez továbbá az önkormányzatok részéről is infokommunikációs kapacitások (szakértelem) kiépítését kívánja meg a hivatali keretek között.

5. A helyi szint esszenciális szerepe az egyenlőtlenségek csökkentésében

Az önkormányzatok sokat tehetnek a különböző egyenlőtlenségek csökkentése érdekében, ideértve a város-vidék különbségeket is, amennyiben hangsúlyt fektetnek a digitális világban kialakított jó gyakorlatok egymással történő megosztására. Emellett a digitális képességek oktatásával és a technikai feltételek javításával is jelentős társadalmi hatásokat képesek elérni.

6. Ágazatokon átívelő partnerség és sűrű iteráció

Összességében minden smart city típusú beavatkozás sikeréhez dinamikus, a fejlesztésekben érdekelt többszereplők és ágazatokon átívelő megközelítést szükséges alkalmazni, akikkel több kisebb lépésekkel történő, sűrű iterációs folyamatot kell fenntartani, illetve működtetni.

7. Bezárni a finanszírozási ollót

Zárni szükséges a fennálló rést a technológiailag lehetséges okosváros megoldások és a finanszírozás között. Ilyen megoldást kínálnak a specifikus, smart city megoldások finanszírozását végző nemzetközi pénzügyi alapok, például a ASEAN Australia Smart Cities Trust Fund, amelyet 2019 áprilisában hoztak létre az Ázsiai Fejlesztési Bank (Asian Development Bank, ADB) városfinanszírozási partnerségi eszközének keretében (Urban Financing Partnership Facility). Az alap működési fókusz a zöld, versenyképes, befogadó és rugalmas, élhető városok építésére összpontosít, összhangban az ADB 2030-as stratégiájával és az ASEAN fenntartható urbanizációs stratégiájával, amelynek célja a magas életminőség, a versenyképes gazdaság és a fenntartható környezet előmozdítása. Az alap a projektek előkészítését és végrehajtását, a finanszírozást és a kapcsolódó kapacitásfejlesztést a következő három területen támogatja, melyek a tervezési rendszerek fejlesztése (1), szolgáltatásnyújtás (2) és a pénzügyi irányítást segítő digitális megoldások (3).

Tervezési rendszerek fejlesztése keretében az alap támogatja a városokat abban, hogy fejlesszék tervezési folyamatukat az adatok térinformatikai platformon történő gyűjtése, tárolása, elemzése és felhasználása érdekében. Ilyen támogatott tevékenységek lehetnek:

- adatértelmezés műholdas felvételek felhasználásával a területi és időbeli földhasználati minták elemzése a városi terjeszkedés, az éghajlatváltozással szembeni ellenálló képesség, a vízáramlási minták stb. tekintetében;
- a vezeték nélküli kommunikáció, a csatlakoztatott érzékelők és a tárgyak internete, mint a helymeghatározási intelligencia eszközeihez kapcsolódó beruházások;

- az adatok tömeges beszerzése különböző alkalmazások és technikák felhasználásával.

A szolgáltatásnyújtás keretében, a közszolgáltatásnyújtás minőségének és hatékonyságának javítása érdekében az alap támogatja az integrált és intelligens hálózatirányítási rendszerek fejlesztését és használatát. A támogatott tevékenységek közé tartozhatnak többek között az eszközök valós idejű üzemeltetési irányításához az információs és kommunikációs technológiák alkalmazásának bevezetése, az algoritmusalapú és felhőalapú modellek használata, vagy például a szivárgásérzékelési módszerek alkalmazása a jobb vízkészletgazdálkodás érdekében, továbbá a vezeték nélküli mérőórák leolvasása és a valós idejű információkat továbbító érzékelők és nyomásmérők telepítése révén a felhasznált víz mennyiségének csökkentése.

A pénzügyi irányítást segítő digitális megoldások támogatása keretében az ASEAN Australia Smart Cities Trust Fund alapvetésként ismeri el, hogy az intézményi hitelképesség és a költségvetési helyzet javítása érdekében integrált pénzügyi irányítási információs rendszerre van szükség. Ez a rendszer biztosítja a teljes költségvetési ciklus zökkenőmentes integrációját a tervezéstől a költségvetés összeállításán át a végrehajtásig és a jelentéstételig, hogy a korlátozott mértékű finanszírozást a leghatékonyabb módon használják fel a városok, e rendszerek továbbá elősegítik a jobb átláthatóságot és támogatják az elszámoltathatóságot.

3. Miért válnak egyre fontosabbá e technológiai megoldások a városok működésében?

Az (ENSZ) Humán Települési Programja (UN-Habitat) Katowicében mutatta be a kétévente megjelenő World Cities Report 2022 – Envisaging the Future of Cities című legújabb jelentését, melynek legfontosabb megállapításai között szerepelt, hogy a 21.században is az urbanizáció továbbra is az egyik legnagyobb megatrendként lesz jelen a világban, elsősorban a fejlődő országok esetében. Az ENSZ becslései szerint a globális városi népesség 2050-ig további 2,2 milliárd fővel fog növekedni, mely főként Afrikát és Ázsiát érinti. Ezzel a 2021-ben mért 56 százalékról 2050-re 68 százalékra fog növekedni a városokban élők aránya.

A várostérségek kihívásai a fejlett országokban is egyre inkább előtérbe kerülnek, melyre a hatékony reagálás azok összetettségük okán egyre inkább csak hasonlóan komplex módszerekkel lehetséges. Ilyen fejlett országokat érintő kihívások a kulturális sokszínűség kezelése, az előregedő infrastruktúra korszerűsítése és modernizálása, a zsugorodó népességgel rendelkező és hanyatló városok kezelése, valamint az egyre inkább előregedő népesség igényeinek történő megfelelés. A fejlődő országokban a városfejlesztési prioritások közé tartozik a növekvő szegénység, a megfelelő infrastruktúra, a megfizethető és megfelelő lakhatás biztosítása, a nyomornegyedek kihívásának kezelése, a fiatalok magas munkanélküliségi szintje, valamint a másodlagos városokba való beruházás (elkerülve a metropolisz térségek hatalmas, kezelhetetlen mértékű jellegének kialakulását).

4. Összefoglalás

A fenntartható városi jövő felé történő elmozduláshoz a kihívások többoldalról történő beavatkozásokat szükségeltetnek, melyek együttműködésen alapuló, jól koordinált és hatékony beavatkozásokként kell, hogy megvalósuljanak. Ebben komoly segítséget nyújthatnak az infokommunikációs technológiák által ajánlott okosváros megoldások. Előnyeinek kiaknázásához azonban az alkalmazást megelőzően számos, a helyi polgárokat, vállalkozókat

és munkavállalókat védő, etikai és adathasználati szabály kialakítása szükséges és nem utolsó sorban annak tudatosítása, hogy a várost használó, illetve a helyi társadalom céljait szolgálva, a technológia csupán eszközt ajánl a fenti beavatkozások optimális megvalósításához. Azok öncélú bevezetése többlet kockázatokat támaszt a jelenleg működő rendszerek felé.

Források

- United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) 2022: World Cities Report 2022: Envisaging the Future of Cities. https://unhabitat.org/sites/default/files/2022/06/wcr_2022.pdf
- UN Secretary-General's High-level Panel on Digital Cooperation, 2022: The age of digital interdependence. <https://www.un.org/en/pdfs/DigitalCooperation-report-for%20web.pdf>